

Kulturskolerådets remissyttrande på SOU 2016:69 – En inkluderande kulturskola på egen grund

Kulturskolerådets remissyttrande

En utredning om kommunernas kulturskoleverksamhet och en nationell politik är efterlängtat och välkommen. Kulturskolerådet menar att utredningen kastat ett nytt ljus över verksamheten och pekat ut viktiga beståndsdelar i den infrastruktur som behövs för en inkluderande kulturskola på egen grund. Men utredningen har också tydliggjort att det finns sammansatta frågor som gör diskussionen komplex.

Kulturskolerådets remissyttrande tar sin utgångspunkt i de rekommendationer, som Kulturskolerådets årsmöte beslutade om 2016 och som lämnades till Kulturskoleutredningen. I rekommendationerna är barnets perspektiv, tillgänglighet och jämlikhet, kompetensförsörjning, uppföljning och forskning, stöd och utveckling samt insatser för talangutveckling sammanfattningsvis de områden och perspektiv som Kulturskolerådet ser som nödvändiga och centrala i en nationell strategi för kommunernas kulturskoleverksamhet.

Kulturskolerådets utkast på remissyttrande har diskuterats och behandlats i chefsnätverk i länen. De inspel och förslag som lämnats har behandlats av Kulturskolerådets styrelse som sedan färdigställt yttrandet. Inledningsvis lämnas synpunkter på utredningens förslag. Kulturskolerådet menar att en nationell strategi skall ge samverkan med skolan central plats samt att det behövs artikulera ambitioner för de statliga insatserna. Kulturskolerådet lämnar, avslutningsvis under rubriken övriga synpunkter och förslag, synpunkter kring detta.

Ny infrastruktur för att uppnå en inkluderande kulturskola på egen grund (6.1)

Kulturskolerådet delar utredningens bedömning att:

- det behövs en stödjande infrastruktur för kommunernas kulturskoleverksamhet
- en lagstiftning vore mest verkningsfull som grund för att tydliggöra att kulturskolan är av nationellt intresse

En lagstiftning hade varit önskvärd för att säkerställa att kulturskoleverksamheten fortsättningsvis kan vara en källa till utveckling och

värdeskapande i våra samhällen och inkludera fler barn och unga. Kulturskolerådet kan också konstatera att det skett lagstiftning (Bibliotekslagen) under perioden som finansieringsprincipen gällt och att det inte medfört att den kommunala finansieringen överförts till staten. I kommunernas ekonomiska och ideologiska vägval kan verksamheter ställas mot varandra till nackdel för kulturutövande för barn och unga. Utan lagstiftning kan kommunerna själva välja om de vill arbeta mot de nationella mål som fastställs, medverka i uppföljning, ta del av utvecklingsmedel och uppföljningssystem.

Nationella mål (6.2)

Kulturskolerådet föreslår att:

- staten bör lagstifta om nationella mål för kulturskoleverksamhet
- nationella mål för kulturskoleverksamhet bör riktas mot att alla barn och unga har likvärdiga möjligheter att utvecklas genom kulturutövande av hög kvalitet och tillgänglighet

Definition och avgränsning av kulturskoleverksamhet

Kulturskolerådet menar att det är rimligt att en statlig politik startar i den så kallade kärnverksamheten (ämneskurser eller annan frivillig verksamhet). Det betyder inte att annan verksamhet som kulturskolorna bedriver saknar behov av utvecklingsinsatser eller är mindre betydelsefull. Statliga utvecklingsinsatser för kulturskoleverksamhet kan exempelvis inkludera samverkan med skola, institutioner, föreningsliv med mera, men är då ett medel för att nå de nationella målen. Kulturskolerådet ser nödvändigheten av att begreppet kulturskoleverksamheten definieras, då blir det tydligt vilken verksamhet staten vill stödja och utveckla.

En sådan avgränsning kan vara; en offentlig verksamhet där barn och unga får lära, utöva och uppleva konstuttryck, delta i utvecklande sammanhang tillsammans med andra barn och unga med stöd av pedagogiskt och konstnärligt utbildade pedagoger samt delta i utåtriktad verksamhet genom frivilliga val. Verksamheten ska efter lokala förutsättningar erbjuda en mångfald av konstuttryck och genrer utifrån barns intresse och behov. Barn och unga ska ha ett gott inflytande över verksamhetens utformning och innehåll. Verksamheten ska verka för att vara väl känd och tillgänglig så att alla erbjuds goda möjligheter att delta.

Utredningens förslag på mål

Kulturskolerådet stödjer inte utredningens förslag till mål, som en sammantagen helhet och konstruktion. De föreslagna målen blandar vad som skall uppnås med hur det skall göras. I en oreglerad kontext kan inte heller staten ställa krav på vad en kommunal verksamhet skall vara.

Kulturskolerådet är positiv till utredningens ambition att det behövs nationella mål som tydliggör en riktning för verksamheten och som kan gynna en pågående utveckling. Kulturskolerådet menar att nationella mål för kulturskoleverksamhet bör riktas mot att alla barn och unga har likvärdiga möjligheter att utvecklas genom kulturutövande av hög kvalitet och tillgänglighet. De nationella målen blir styrande för statlig verksamhet och vägledande för kommunernas kulturskoleverksamhet.

Kvalitativa aspekter

Kulturskolerådet delar utredningens konstaterande att kulturskoleverksamhet på många sätt kan bidra till att stärka och utveckla barn och unga. I verksamheten gör många deltagare en bildningsresa, utvecklar färdigheter och självkänsla. Kulturskolerådet menar att nationella mål bör riktas mot kvalitativa aspekter av vad verksamheten ska bidra med för deltagarna, vad barn ska få ut av verksamheten. Till målen kan det också behöva tas fram olika nationella kvalitetsindikatorer, en uppgift som kan göras av det förslagna Nationella kulturskolecentret. Nationella mål bör därför riktas mot att främja barnens utveckling och andra kvalitativa aspekter av kulturskoleverksamheten.

Likvärdiga möjligheter och tillgänglighet för alla barn och unga

Kulturskolerådet delar utredningens slutsats att statliga insatser bör göras för att främja att kulturskoleverksamheten når fler och för ett breddat deltagande. Detta kan ske genom bidrag men den föreslagna infrastrukturen kan som helhet också bidra till detta. Utredningen visar att mellan 40 000 och 50 000 barn står i kö till verksamheten samt att de som deltar i hög utsträckning är en homogen grupp. Kulturskolerådet ser det som viktigt att en statlig politik för kulturskoleverksamhet tar utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter samt de nationella mål som finns för kulturpolitiken. FN:s konvention om barnets rättigheter ger en universell definition av rättigheter för barn och barns rätt till kultur. Artikel 31 erkänner barnets rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Artikel 13 uttrycker barnets rätt till yttrandefrihet. Det innebär att barn och unga oberoende av territoriella gränser, har rätt att söka, ta emot och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift, tryck, konstnärlig eller annan form. Artikel 12 ger barn rätt att få komma till tals och få sina åsikter beaktade i alla frågor som rör dem. Kulturskolerådet ser det därför som viktigt att de nationella målen riktas mot att skapa likvärdiga möjligheter för alla barn att delta.

Kulturutövande det centrala

En viktig distinktion i en statlig politik för kulturskoleverksamhet är inriktning på att stärka barns och ungas förutsättningar för att delta i kulturutövande. Kulturskoleverksamheten har på många orter förändrats i snabb takt, från instrumentskola till en bred konstöverskridande verksamhet med många

verksamhetsformer. Kulturskolerådet delar utredningens slutsats att en statlig politik skall verka för att bredda kulturskoleverksamheten med fler konstuttryck i syfte att bättre möta barns och ungas behov och intressen. Nationella mål bör därför riktas till att främja barns deltagande i kulturutövande präglad av en mångfald av konstuttryck.

Nationellt kulturskolecentrum (6.3)

Kulturskolerådet föreslår att:

- en eller flera nationella aktörer får uppdrag att kontinuerligt följa upp kulturskoleverksamhet samt göra insatser för att främja erfarenhetsutbyte, metodutveckling och spridning av lärande exempel

Nationell uppföljning

Kulturskolerådet delar utredningens förslag om att det nationellt skall finnas ett ansvar för kulturskoleverksamheten. Utredningen föreslår ett nationellt kulturskolecentrum med ansvar för bland annat nationell uppföljning och bidrag. Kulturskolerådet menar att det nationellt bör finnas en eller flera aktörer med uppdrag att kontinuerligt följa upp kulturskoleverksamhet. Myndigheten för kulturanalys har ett uppdrag att följa upp den nationella kulturpolitiken. Kulturskolerådet menar att denna myndighet skall ha uppdraget att regelbundet följa upp den statliga politiken för kulturskoleverksamhet. Kulturrådet bör följa upp resultat av bidragsgivning, presentera goda exempel, initiera utredningar, samverka med forskningsfältet, genomföra kartläggningar och annan verksamhet som kan stärka arbetet mot de nationella målen för kulturskoleverksamhet.

Organisering av verksamheten på Kulturrådet

Kulturskolerådet delar inte utredningens förslag om att Nationellt kulturskolecentrum skall vara en självständig enhet på Kulturrådet. Kulturskolerådet menar att det bör vara myndighetschefen på Kulturrådet som avgör hur uppgifterna skall organiseras inom myndigheten. En självständig enhet inom kulturrådet kan göra ansvarsfrågan oklar och uppgifterna svårstyrda.

Fler verktyg än bidrag och uppföljning

Kulturskolerådet ser positivt på att medel fördelas till olika ändamål men anser att utvecklingsarbetet inte endast skall kopplas till bidragsgivning. Kulturskolerådet menar att utredningen i allt för stor utsträckning fokuserar på statliga bidrag som verktyg. Kulturskolerådet vill se insatser från en nationell myndighet som också är mer aktiv i utvecklingsarbetet, som intar en mer operativ roll exempelvis kring insatser för talangutveckling, i samråd med berörda aktörer. Kulturskolerådet efterlyser därför fler metoder för den statliga politiken. Detta kan handla om partnerskap där statliga myndigheter

tillsammans med SKL, Kulturskolerådet och andra berörda aktörer tillsammans identifierar satsningar, utvecklingsområden och insatser. Kulturskolerådet vill gärna bidra med sina erfarenheter och vara en resurs i detta arbete. Det är viktigt att staten stimulerar till ett gemensamt ansvarstagande för att stärka och utveckla kommunernas kulturskoleverksamhet, nationellt och regionalt.

Mått för kulturskoleverksamhetens kvalitet

I arbetet med remissyttrandet har Kulturskolerådet uppmärksammat att flera kommuner är oroliga för att kulturskoleverksamhetens kvalitet kan försämrans på grund av exempelvis lärarbrist, resurser eller svag styrning. Flera kommuner vittnar om ett behov av hjälp och stöd i sitt kvalitetsarbete. Kulturskolerådet menar att föreslagna Nationellt kulturskolecentrum, i samråd med berörda aktörer, bör verka för att det etableras kvalitetsindikatorer och därigenom främja ett systematiskt kvalitetsarbete för de kommuner som efterfrågar det. Detta kan bidra till att kommuner utvecklar sin verksamhet genom jämförelser med andra och stärker det lokala kvalitetsarbetet.

Förslag om nya statsbidrag (6.4–6.6)

Kulturskolerådet föreslår att ett statsbidrag och utvecklingsstöd etableras i syfte att:

- riktas mot att alla barn och unga har likvärdiga och jämlika möjligheter att utvecklas genom kulturutövande av hög kvalitet och tillgänglighet
- främja en mångfald av uttryck och konstformer inom kulturskoleverksamheterna
- öka antalet barn och unga som nås av kulturskoleverksamhet

Statsbidragens konstruktion

Kulturskolerådet delar utredningens slutsats om behov av nationella bidrag. Kulturskolerådet menar att formerna för de bidrag som utredningen föreslår är allt för kortsiktiga, administrativt krävande och inte tar sin utgångspunkt i de olika kommunernas behov och förutsättningar. Statsbidrag bör tilldelas för en längre period än ett år i taget. Kulturskolerådet menar att bidragsformerna bör vara så konstruerade att kommunerna kan tilldelas ett statsbidrag om de kan presentera en plan för hur de långsiktigt vill arbeta mot de nationella mål som etableras för kulturskoleverksamheten. De nationella målen bör därför inkluderas i bidragsförordningen för statsbidragen. Kulturskolerådet anser att det föreslagna utvecklingsbidraget kan slås ihop med det tidsbegränsade verksamhetsbidraget. De kommuner som vill arbeta för att utveckla sin kulturskoleverksamhet mot de nationella målen kan då tilldelas medel, baserat på antalet barn i kommunen, och användas utifrån lokala förutsättningar, behov och utmaningar. Kulturskolerådet föreslår att ett organisationsbidrag bör etableras för Kulturskolerådet i syfte att stärka

nätverk, erfarenhetsbyte, kvalitetsarbete, projekt och andra utvecklingsinsatser för att nå de nationella målen för kulturskoleverksamhet. Liknande organisationsbidrag finns i övriga nordiska länder. Det är viktigt att kommunernas samverkansorganisation, inom området, ges goda möjligheter att stödja samverkan mellan kommunerna i syfte att stärka utveckling och förnyelse.

Kulturskolerådet har efterlyst ett tydligare statligt ansvar för spetsinsatser och talangutveckling. Utredningen delar också den uppfattningen. Bidrag kan där vara ett viktigt verktyg men Kulturskolerådet vill gärna se ett mer operativt arbete nationellt som initierar utvecklingsinsatser i partnerskap med berörda aktörer.

Regional samordning (6.7)

Kulturskolerådet menar att:

- stödjande insatser på regional nivå kan stärka infrastrukturen för kommunernas kulturskoleverksamhet
- regional samverkan kan vara en lösning på många utmaningar kulturskoleverksamheten står inför

Kulturskolerådet delar utredningens analys att en ökad mellankommunal samverkan och regional samordning kan stärka infrastrukturen för kommunernas kulturskoleverksamhet. Det är dock viktigt att det regionala uppdraget både möter lokala behov och bidrar till en utveckling mot de nationella målen. Kulturskolerådet har under arbetet med remissyttrandet kunnat konstatera en oro, från många kommuner, inför att resurser fastnar i byråkratiska strukturer. Etablerandet av regional samordning behöver därför ske i nära samverkan med berörda parter, där befintliga nätverk och strukturer ses som en resurs.

Förstärkta utbildningsvägar (6.8)

Kulturskolerådet anser att:

- den statliga politiken ska ge kompetensförsörjningsfrågorna en central plats
- kompetensförsörjningssituationen för kulturskoleverksamhet bör kontinuerligt följas upp av nationell myndighet
- staten skall ansvara för att det finns pedagog- och lärarutbildningar med inriktning på kulturskoleverksamhet inom alla konstområden
- utredningens förslag om en yrkesexamen kan bli ett värdefullt komplement till kandidatutbildningar och anpassade ämneslärarutbildningar

- staten bör stödja och utveckla pedagogutbildningar vid folkhögskolor och andra utbildningsanordnare
- staten skall ansvara för att inrätta pedagogisk vidareutbildning för konstnärer inom olika kulturområden
- staten skall finansiera och ansvara för att det erbjuds chefs- och ledarutbildning samt etablera och finansiera fortbildning och kompetensutveckling för pedagoger och ledare
- en särskild kulturskollärarexamen inrättas på högskolenivå och ett system för validering och certifiering inrättas

Nationellt ansvar för kompetensförsörjning

Utredningen fastslår att det krävs både konstnärlig och pedagogisk kompetens för att vara en relevant lärare i kulturskolans unika särart.

Utredningens förslag med breddning av kandidatprogram och anpassning av ämneslärarprogrammet är bra förslag som bidrar till förstärkta utbildningsvägar. Men eftersom kulturskoleverksamhet inte tillhör skolväsendet och därmed inte heller är föremål för särskild förordning inom lärarutbildningen, blir förslagen på sin höjd en god rekommendation, men utan någon verklig anpassning och styrning.

Kulturskolerådet ser positivt på att ämneslärarutbildningen anpassas vilket underlättar för dem som vill ha en lärarutbildning för skola och kulturskola. Det kommer förhoppningsvis att stärka rekryteringen till både kulturskolan och skolan. Men en lärarlegitimation är inte alltid en garanti för att kompetensen matchar kulturskoleverksamhetens behov.

Yrkesexamen ett värdefullt komplement

Utredningen föreslår en ny yrkesexamen som kallas kulturskolepedagogexamen och är tänkt som ett komplement för personer som har ämneskompetens, men ingen pedagogisk utbildning. Kulturskolerådet menar att den nya yrkesutbildningen kommer att fylla ett viktigt behov, inte minst för att underlätta för nya svenskar att få jobb eller för personer som gått konstnärlig högskoleinriktning och senare vill arbeta med undervisning. Kulturskolerådet ser därför positivt på denna möjlighet. Däremot är det missvisande om ordet kulturskolepedagogexamen är den enda examen som benämns för kulturskolans behov. Denna examen är inte verksamhetens grundutbildning. Den är ett komplement som underlättar för fler att fungera i undervisning. Kulturskolerådet ser vikten av att det blir tydligare att förslaget handlar om en examen på **minst** 180 hp.

Det saknas fortfarande en tydlig strategi på hur kulturskolans kompetensförsörjning ska säkras. Det finns sannolikt inte endast en enda väg att gå. I en nationell strategi för kulturskolans kompetensförsörjning kan det

tydliggöras hur det framöver skulle kunna gå att certifiera lämpliga kompetensprofiler med rätt utbildningsnivå och erfarenhet.

Behov av särskild lärarkompetens för kulturskolan

Kulturskolerådet ser positivt på att utredningen har lyft fram utbildningsproblematiken. Kulturskolans unika särart ställer, jämfört med andra lärargrupper, *särskilda krav* på den som ska verka där och behöver tydligare få en ny strategi för sina behov.

Lärare i kulturskolan måste ha en stark konstnärlig kompetensprofil som dessutom förstår och klarar att samverka mellan konstformerna. En stor och mycket varierad utåtriktad verksamhet är ett av kulturskolans nyckelområden. Lärare i kulturskolan måste ha en stark pedagogisk kompetensprofil som klarar att möta elever med olika ambition och förmåga, mellan 0 och 20 år. Ett av kulturskolans kärnvärden är att kunna möta alla barn med rätta lärstilar och anpassad progressionstakt.

De behov en framtida kulturskoleverksamhet kommer att ha, ställer varierande krav på kompetenser. Det behövs sannolikt fler utbildningsvägar för att möta nya konstformer och nya arbetssätt. I framtiden kan det vara så att långa utbildningar väljs bort till förmån för kortare grundutbildningar som senare följs av strategiska påbyggnadsutbildningar för de behov som uppstår. I direktiven för utredningen nämns att kopplingen mellan kultur- och utbildningspolitiken behöver stärkas. Det är värt att lyfta fram igen. Anpassade utbildningsvägar för att möta kompetensbehovet inom kulturskoleverksamheten behöver den förankringen.

Statens ansvar för kontinuerlig kompetensutveckling

Kulturskolerådet menar att staten ska ta ansvar för att det finns fortbildning för kulturskolans lärare likt lärarlyftet för grundskolans lärare, som stödjer ett kontinuerligt arbete med att uppdatera kompetensen så den korrelerar mot den verksamhet som ska bedrivas.

En nationell strategi som mer samlat tar tag i kompetensförsörjningsfrågorna kommer att bidra till ett förtydligande av vilka utbildningsvägar och löpande fortbildningsinsatser som behövs för att möta barns och ungas behov av kulturutövande i en mer inkluderande och jämlik kulturskola.

Ledarutbildning

Kulturskolerådet menar att staten skall ha en tydlig roll för att stärka utbildningen av ledare inom kulturskolan. Positiva erfarenheter finns från satsningen vid Karlstads universitet. Staten bör (på liknande sätt som för andra skolformer) årligen finansiera cirka 25 platser för ledare, motsvarande rektorsutbildning.

Kulturskolerelaterad forskning (6.9)

Kulturskolerådet föreslår att:

- staten bör främja verksamhetsnära forskning kopplad till kulturskoleverksamhet

Kulturskolerådet stödjer utredningens förslag. Det är viktigt att forskning etableras som på olika sätt belyser kulturskolans roll, utveckling, behov och utmaningar. Kulturskolerådet delar också utredningens slutsats att det bör ske insatser för spridning av resultat och utbyte mellan forskare och praktiker. Kulturskolerådet ser positivt på om fler lärare inom kulturskolan kunde studera vidare inom forskarutbildningen. Detta ställer dock krav på lärarnas akademiska grundutbildning samt förutsättningar för att kunna studera vidare.

Kulturskolerådets synpunkter och förslag kring utvärdering (6.10)

Kulturskolerådet menar att:

- utredningens förslag om utvärdering och omprövning är nödvändig
- den statliga politiken kontinuerligt skall följas upp och utvärderas

Kulturskolerådet menar att det är av största vikt att den statliga politiken kontinuerligt följs upp. Det är också viktigt hur detta sker. Kulturskolerådet välkomnar ett arbetssätt där en nära dialog förs med berörda parter och där barnets perspektiv belyses. Utredningen menar att en robust infrastruktur som utgår från nationella mål förväntas bidra till önskade effekter på barns och ungas tillgång till en inkluderande kulturskola. Kulturskolerådet stödjer förslaget att efter tre år utvärdera dessa åtgärder som helhet och om delarna samverkar för att nå önskad effekt. Utifrån konsekvenserna av detta kan nya nationella åtgärder föreslås.

Kulturskolerådets synpunkter och förslag kring utredningens övriga rekommendationer (6.11)

Kulturskolerådet stödjer de ambitioner och intentioner som kommuniceras i utredningens rekommendationer, särskilt kring barns och ungas inflytande och delaktighet i verksamheten. Barnens perspektiv på verksamheten är centralt för att utveckla kulturskoleverksamheten i en positiv riktning.

Övergripande synpunkter och förslag

Kulturskolerådet föreslår att:

- en nationell politik ska ge samverkan med skolan en central plats
- en utredning bör göras kring estetiska uttryck i grund- och gymnasieskolan och dess relationer till kulturskolan
- ambitioner behöver artikuleras för den nationella politiken

Samverkan med skolan

Kulturskoleutredningen har avgränsat utredningen till den så kallade kärnverksamheten. Kulturskolerådet har förståelse för att avgränsningar av olika skäl kan vara nödvändiga men menar att det är olyckligt att så många viktiga delar av kulturskolornas verksamhet inte blir belysta. Framförallt gäller detta kulturskolan och relationen till skolan. Avgränsningen till kärnverksamhet riskerar att konservera synsättet på verksamheten till så kallade ämneskurser. På många orter är de samarbeten som kulturskolorna har med exempelvis skola, civila samhället, institutioner och öppen fritidsverksamhet av stor betydelse för barns tillgång till kulturutövande.

Utredning kring estetiska uttryck i skolan

I direktiven för utredningen nämns att kopplingen mellan kultur- och utbildningspolitiken behöver stärkas. Kulturskolerådet menar att den nationella strategin ska ge samverkan med skolan en central plats. Utredningen har avgränsat sig till kulturskolans så kallade ämneskurser. Kulturskolan har i många kommuner en starkt utvecklad samverkan med skolan. Detta bidrar till att fler barn ges möjlighet att möta olika kulturella uttryck och stärkas genom estetiska läroprocesser. Frågan om hur skolan ska arbeta med estetiska uttryck och samverkansfrågor med kulturskolan behöver utvecklas och preciseras. Kulturskolerådet menar därför att en utredning borde tillsättas som särskilt belyser denna fråga.

Ambitioner för statens insatser och verksamhet

Kulturskoleutredningen saknar tydliga ambitioner för statens insatser. Kulturskolerådet efterlyser såväl kvantitativa som kvalitativa ambitioner för de statliga insatserna.

Inger Carlönberg
Kulturskolerådets ordförande

Torgny Sandgren
Generalsekreterare